

Державний навчальний заклад
«Уманський професійний аграрний ліцей»

**Методична розробка
відкритого уроку з української літератури
на тему:
«Життєвий і творчий шлях Миколи Куліша.
Проблема готовності українського суспільства
бути українським у сатиричній комедії
«Мина Мазайло»**

**Підготувала:
викладачка української мови
та літератури
Звіревич Ольга Олексіївна**

Умань-2026

Методична мета: «Впровадження інноваційних технологій з метою підвищення активності здобувачів освіти на уроках української мови»

Предмет: українська література

Загальна тема: Модерна драматургія

Група: 28 спеціальність «Кухар, кондитер»

Дата проведення: 19.02.2026

Урок № 35

Тема: Життєвий і творчий шлях Миколи Куліша. Проблема готовності українського суспільства бути українським у сатиричній комедії «Мина Мазайло».

Мета уроку: ознайомити здобувачів освіти з біографією Миколи Куліша, його творчим внеском в українську драматургію; визначити історико-політичні чинники розвитку суспільства 20-30 років ХХ століття; проаналізувати сюжет та жанр сатиричної комедії «Мина Мазайло»; охарактеризувати світоглядну позицію дійових осіб «філологічного водевілю»; виховувати здобувачів освіти в дусі гідності та національної свідомості.

Формувати предметні компетентності:

- розуміння особливостей розвитку драматургії й театру 1920-х років;
- проведення аналогії з іншими явищами культури;
- знання творчої біографії письменника, його зв'язок із театром Курбаса;
- сатиричне спрямування п'єси;
- визначення жанру твору, основної проблеми.

Ключові компетентності: спілкування державною мовою, громадянська та соціальна компетентності, інформаційно-цифрова компетентність, уміння навчатися впродовж життя, культурна та національна самосвідомість.

Тип уроку: урок формування та розвитку компетентностей

Очікувані результати : здобувачі освіти пояснюють історичні умови створення п'єси; визначають жанрові особливості сатиричної комедії; аналізують образи персонажів як носіїв певних ідей; аргументують актуальність проблем твору для сучасного суспільства; застосовують набуті знання в дискусії та творчих завданнях.

Методи і прийоми: метод «Прес», метод «Проблемне запитання», бесіда з елементами розповіді, робота в групах, доповіді учнів, асоціативне гроно, словникова робота, мозкова атака, робота з підручником.

Міжпредметні зв'язки: історія, українська мова, театральне мистецтво, громадянська освіта, інформатика.

Технічні засоби навчання: ноутбук з підключенням до мережі Інтернет, проектор, телефони, підручники

Список використаних джерел:

1. Куліш М. Мина Мазайло : сатирична комедія / Микола Куліш. — Київ : Дніпро, 2005.
2. Фасоля А.М., Яценко Т.О. Українська література. 11 клас : підручник. — Київ : «Оріон».
3. Дзюба І. М. З криниці літ : статті, розвідки, есеї. — Київ : Києво-Могилянська академія, 2006.
4. Пахаренко В. І. Українська література: тестові завдання і відповіді. — Київ : Генеза, 2018.
5. Офіційна програма з української літератури для 10–11 класів (рівень стандарту) / Міністерство освіти і науки України.

Електронні ресурси:

6. Освітня платформа «Всеукраїнська школа онлайн»
7. Електронна бібліотека «УкрЛіб»
8. Онлайн-платформа Wordwall

Перебіг уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- Дискусійне питання

Чи можна вважати Леся Курбаса людиною, яка випередила свій час?

Прогнозовані відповіді:

- Так, бо його ідеї стали зрозумілими пізніше.
- Він створив новий театр.
- Його не сприймали сучасники.

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- Слово викладача

Чи замислювалися ви, що означає бути українцем сьогодні? Чи це лише мова, прізвище, традиції — чи щось значно глибше? У сучасному світі, де кожен має право обирати свою ідентичність, питання самоповаги, національної гідності та внутрішньої готовності залишатися собою стає особливо важливим.

Сатирична комедія «Мина Мазайло» Мина Мазайло Микола Куліш, написана майже сто років тому, дивовижно актуальна й сьогодні. Вона змушує

замислитися: чому люди іноді соромляться власного коріння? Що заважає їм прийняти свою національну ідентичність? І головне — чи готові ми бути українцями не лише за паспортом, а й за переконаннями?

На цьому уроці ми спробуємо знайти відповіді на ці непрості запитання, проаналізуємо поведінку героїв твору й співвіднесемо їхні вчинки із сучасною реальністю. Це допоможе кожному з нас краще зрозуміти себе, свої цінності та своє місце в суспільстві.

IV. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

- Перегляд фрагмента відеоуроку ВШО про Миколу Куліша
- Заповнення числової прямої «Життя і творчість М.Куліша» паралельно з презентацією здобувачами освіти відповідей на випереджальне завдання на інтерактивній дошці <https://miro.com/app/board/uXjVGtfg0Fg=/>
- Проблемне питання: *За яких умов життя Куліша склалось би інакше?*
- Робота з терміном

Українізація – це політика в національно-культурній сфері, яка здійснювалася радянським керівництвом в Україні у 20-ті рр.

Українізація передбачала задоволення певних національних вимог українського народу: висування українців на керівні посади; запровадження української мови в державні та культурні установи, пресу, навчальні заклади; розвиток національної за формою й радянської за змістом культури; створення відповідних умов для культурного розвитку національних меншин, які проживали в Україні.

З кінця 20-х рр. політика українізації поступово згортається. У 1933р. Сталін назвав місцевий націоналізм основною загрозою для єдності Радянського Союзу. Це означало кінець українізації. Радянська влада повертається до політики зросійщення, активних учасників українізації було репресовано.

- Розповідь викладача про історію створення драми «Мина Мазайло»

Друга половина 20-х років була сповнена різних політичних подій, щоб не двозначно охарактеризувати історичний відрізок часу, який відображено у п'єсі Куліша «Мина Мазайло» давайте звернемося до мови документів: В. Чубарь у квітні 1926 року на сесії ЦВК СРСР сказав: *«Я заявляю со всей ответственностью, что у нас русский язык так же общепринят, как и украинский, но надо добиться того, чтобы, когда в учреждение приходит крестьянин, знающий родной язык, ему ответили на том языке, который он понимает...»*

Наче б то досить гуманна ідея, проте з самого початку визначено, що українська мова – це мова селян. Також чітко окреслено завдання: примусити службовців вчити мову. А у що вилилась «українізація» ми дізнаємося з п'єси

Миколи Куліша «Мина Мазайло». Свою комедію М. Куліш писав на живому матеріалі, який давав процес українізації, запроваджуваної у 20-х роках.

Цей герой не літературний привид, а реальна істота, український тип манкурта, нігіліста.

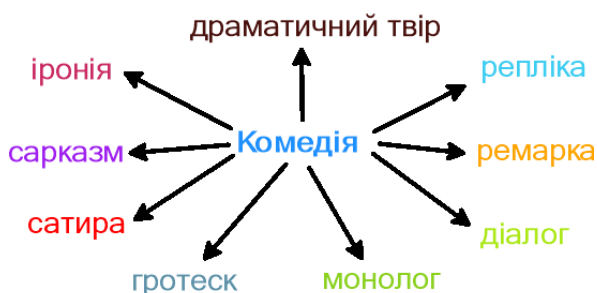
Дружина М. Куліша зазначає, що ще працюючи над своїм «Миною», Микола якось зайшов до загсу і там прочитав список змінених прізвищ. Між іншим там було прізвище Гімненко, змінене на Алмазов. Це його так розсмішило, що він вирішив вставити цей епізод у п'єсу.

Мина, тьотя Мотя, Баранова-Козино мали й інших прототипів, які належали до найвищих московських та харківських елітних верств.

«Філологічна» комедія Миколи Куліша «Мина Мазайло» тріумфально йшла на сценах багатьох театрів України, але після 1930 року, коли «українізація в Україні була згорнута», навколо п'єси тривала дискусія і вона все-таки стала заборонена. У «Літературному Ярмарку» було навіть надруковано лист службовця Мина Мазайла до наркома освіти М. Скрипника зі скаргою на українізацію. Цей лист-фейлетон переносить ситуацію із твору М. Куліша в життя.

Тож перед сучасним читачем постає питання: *Чи готове було українське суспільство 20-х років ХХ ст. бути українським?*

- Асоціативне гроно до слова «комедія» (Викладач записує на дошці або в кінці виконання завдання демонструє слайд)

Комедія (грец. komodia, від komos — весела процесія і ode — пісня) — драматичний твір, у якому засобами гумору та сатири викриваються негативні суспільні та побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи людині.

- Робота з літературними термінами. Сатирична комедія – це ...ст.95
- Робота в групах

Як зазначив сам М. Куліш, **тема** п'єси — «міщанство і українізація». Попрацюємо в групах, відшукаємо цьому підтвердження.

Завдання: знайти в тексті твору висловлювання персонажів про

I група – українізацію

II група – українську мову

III група - прізвище головного персонажа.

Очікувані відповіді I групи

Мазайло: «... воно (серце) ось передчува, що нічого з вашої українізації не вийде... Серцем передчуваю, що українізація — це спосіб робити з мене провінціала, другосортного службовця і не давати мені ходу на вищі посади».

Дядько Тарас: «їхня українізація — це спосіб виявити всіх нас, українців, а тоді знищити разом, щоб і духу не було... Попереджаю!»

Мокій: «Провокація. Хто стане нищити двадцять мільйонів самих лише селян-українців, хто?»

Тьотя Мотя: «Та в «Днях Турбіних» Альоша, ти знаєш, як про українізацію сказав: все це туман, чорний туман, каже, і все це минеться. І я вірю, що все оце минеться. Зостанеться єдина, неподільна...»

Очікувані відповіді II групи

Тьотя Мотя з Курська: «Тепер я розумію, що таке українська мова. Розумію. Австріяцька видумка, так?»

Дядько Тарас з Києва: «Чи, може, й ви мене не розумієте, як ті у трамваї... Тільки й слави, що на вокзалі «Харків» написано, а спитаєш по-нашому, всяке на тебе очі дере... Всяке то тобі штокає, какає — приступу немає». «Балакають так, що вже мене люди перестали розуміти. Мене, українця з діда-прадіда».

Тьотя Мотя: «Не бачили, не читали? «Харків» — написано. Тільки що під'їхали до вокзалу, дивлюсь — отакими великими літерами: «Харків». Дивлюсь — не «Харьков», а «Харків»! Нащо, питаюсь, навіщо ви нам іспортілі город?»

Рина Улі: «Братик мій Мокій уже збожеволів од своєї укрмови, ти розумієш?»
Той, що з м'ячем: «Партія пише, пише — візьміться, хлоп'ята, за українську культуру, не бузійть з мовою».

Тьотя Мотя: «А якби ви знали, якою огидною, репаною мовою вони говорять на сцені. Невже й ваші українці такою говорять? Жах!»

Очікувані відповіді III групи

Мина Мазайло: «Двадцять три роки, кажу, ношу я це прізвище, і воно, як віспа на житті — Мазайло! Ще малим, як оддав батько в город до школи, першого ж дня на регіт взяли: Мазайло. Жодна гімназистка не хотіла гуляти — Мазайло! За репетитора не брали — Мазайло! На службу не приймали — Мазайло! Од кохання відмовлялися — Мазайло!»

Дружина Мيني Килина Трохимівна: «Мене обдурих: я покохала не Мазайла, а Мазалова, чом не сказав?»

Рина: «...сміються, регочуть — Мокрина Мазайло».

Мокій: «Мазайло-Квач, Улю! Це ж таке оригінальне, демократичне, живе прізвище».

Баронова-Козино: *«Вибачте, я, певно, не туди потрапила, хоча адресу добре запам'ятала. ...Квартира Зама... Майза... Ах, Боже мій, чудне таке прізвище... Либонь, малоросійське?»*

Дід-запорожець: *«Я твоїй пращур. Запорожець славний був і колеса мазав. Отож і Мазайло-Квач прозивався. Як ішли козаки на чотири поля — мазав, як ішли козаки на чотири шляхи — мазав. Мазав, щоб не пропадала тая козацька слава, що по всьому світу дибом стала, а ти моє славне прізвище міняєш?!»*

Підготувати відповідь на питання: *Яку думку, з процитованих вами, підтримуєте ви чи не згоджуєтесь ні з якою і чому?*

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ ОПРАЦЬОВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Вправа «Прес»
 - 1 Що б ви відповіли на питання *«Чия мова краща?»* («Краща» для кожного рідна мова).
 - 2 Наскільки коректне, на вашу думку, таке запитання? Поясніть. (Кожен повинен знати, любити рідну мову, захищати інтереси своєї нації).
- Скласти стисле усне висловлювання на тему: *«Художнє втілення проблеми українізації у комедії М. Куліша «Мина Мазайло».*

Орієнтовна відповідь: Українізація – короткочасний і малодосліджений період в історії нашої країни. Це була слабка спроба протиставити хоч щось повальній русифікації, яка тривала в Україні кілька століть, починаючи з царських часів і до радянських. Віками утверджувана думка про другосортність української нації, мови привела до незворотних процесів. Микола Гурович Куліш обрав для свого твору жанр комедії, бо що, як не сміх, може найдошкульніше вдарити по Мазайлах, які роду свого цураються. Твір іскрометний, пересипаний такими мовними перлами, що запам'ятовуються назавжди. Разом із тим не можна не відчувати того болю й смутку автора, який прозирає між рядками, адже саме серед українців знаходяться найзапекліші вороги української мови, національної історії.

VI. ПІДСУМКИ

- Заключне слово викладача:

П'єса «Мина Мазайло» навчає нас відстоювати свої вподобання та переконання, не боятися сказати вголос думку. Навіть зустрівшись із різними тьотями мотями, минами, ринами, не варто тихо погоджуватися з усім, ними сказаним. Треба вчитися не соромитися себе, передусім свого походження та родини. Мокій і Мина, хоча батько й син, але в житті вони є антиподами. Треба

вміти слухати один одного, приймати спільні рішення, шукати «золоту середину».

VII. ОЦІНЮВАННЯ І ОГОЛОШЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Опрацювати ст.96-98, скласти літературний паспорт до твору